

**ТЕОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ ПРАВА; ПОРІВНЯЛЬНЕ
ПРАВознавство; ІСТОРІЯ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ**

УДК 347.965:342.7|(477)(09) DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2023.3.23>

Сергій Сергійович Бандурка,

доктор філософії,

Харківський національний університет внутрішніх справ (докторант);

 <https://orcid.org/0009-0000-1928-4566>,

e-mail: lawyerkyiv895@gmail.com

**ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ОГЛЯД ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ
Й АДВОКАТУРИ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ**

Розглянуто взаємодію держави й адвокатури як правозахисної організації в історико-правовому вимірі. Показано, що в усі часи інститут правозахисту, який нині сприймається як адвокатура, не діяв ізольовано, а був складовою суспільства, діяв за законами і в порядку, встановленими державою. Зауважено, що в процесі соціальної взаємодії відбуваються соціальні, передбачені законом соціально-правові дії партнерів, взаємне пристосування дій кожного з них, що зумовлює використання в процесі історико-правового огляду взаємодії держави й адвокатури різних методів дослідження.

Ключові слова: взаємодія, держава, адвокатура, історико-правовий вимір, права і свободи людини.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Адвокатура має тисячолітню історію, витоки її створення сягають давніх часів, зокрема часів державних утворень античних Греції та Риму, західноєвропейських держав Середньовіччя. Адвокатура незалежно від її назви в усі часи взаємодіяла з державою в системі захисту прав і свобод людини з огляду на те, як цей захист було передбачено в законах тих держав, у межах яких вона діяла.

Взаємодія держави й адвокатури в системі захисту прав та свобод в Україні має тривалий історико-правовий вимір і набуває особливої актуальності нині, коли в Україні здійснюються радикальні реформи в державному управлінні, судочинстві, економіці, розбудові громадського суспільства, процесах євроінтеграції та умовах воєнного стану.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є історико-правовий огляд та дослідження проблем взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав та свобод людини. Завданнями статті є: здійснити історичний огляд взаємодії

держави й адвокатури в системі захисту прав та свобод людини; відобразити особливості взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав та свобод людини.

Стан дослідження проблеми

Проблеми взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав та свобод людини знайшли своє відображення в наукових працях С. Абламського, В. Гвоздія, Т. Варфоломєєвої, Т. Вільчик, Л. Тацій, Н. Узун, І. Сопілко, В. Святоцької, Т. Курило, М. Аракелян та інших вчених. В їхніх дослідженнях представлено різноманітні аспекти і результати розвідок, які безпосередньо стосуються сфери професійної діяльності адвокатів. Віддаючи належне вказаним та іншим вченим у дослідженні проблем діяльності адвокатури в Україні, варто зауважити, що взаємодія держави й адвокатури в історико-правовому вимірі належного висвітлення не знайшла.

Наукова новизна дослідження

Здійснено комплексний аналіз історико-правового огляду проблем взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав та свобод людини.

Виклад основного матеріалу

Діяльність адвокатури в усі часи відбувалася в певній системі державних і суспільних правил та була покликана сприяти захисту інтересів людини тієї держави, в якій вона функціонувала: «Адвокатура є комплексним проявом як державного, так і суспільного інтересу, оскільки саме через адвокатуру й завдяки їй правова держава реалізує можливість забезпечення своїм громадянам їхніх прав і свобод. Діяльність адвокатів, з одного боку, має конституційно обумовлений державою значимий характер, а з іншого – адвокати повинні бути максимально незалежні від держави, щоб ефективно захищати громадян і юридичних осіб від адміністративного свавілля. Адвокатура – унікальне юридичне явище, єдина організація, яка виконує державну (публічно-правову) функцію і не є при цьому державним органом. Адвокатура навпаки зберігає незалежність від держави» [1].

Виходячи з того, що діяльність адвокатури має багатогранний характер, вона надає правничу допомогу фактично в усіх сферах суспільного життя, займається питаннями адміністративного, цивільного, кримінального процесу, консультує з усіх галузей права, здійснює представництво у випадках, передбачених законом, то вивчення її діяльності, зокрема у сфері взаємодії адвокатури та держави, зумовлює необхідність комплексного використання наукових методів дослідження такої взаємодії.

При дослідженні взаємодії адвокатури й держави в історико-правовому вимірі основним методологічним підходом має бути

антропологічний метод (від грецьк. *anthropus* – людина), згідно з яким людина як біологічний індивід є «мірилом всіх речей і явищ», зокрема державно-правових. При антропологічному методі людина розглядається як центральна постать правової реальності, вивчається роль людини у створенні такої реальності, взаємний вплив держави, людини, суспільства (враховуючи деструктивний), аналізується правовий розвиток суспільства, держави, людини. Оскільки, як зазначалося, діяльність адвокатури має всебічний характер і стосується всіх сфер суспільного життя, а людина завжди була (навіть якщо це не визнавалося офіційною владою) центральною фігурою суспільства, то антропологічний метод дослідження взаємин (взаємодії) адвокатури й держави можна вважати одним з основних методів такого дослідження.

Визначальним методом дослідження взаємодії адвокатури й держави слід визнати також системний метод. Адвокатура не діє ізольовано. Вона функціонує в системі державно-правового механізму захисту прав і свобод людини та громадянина. Системний метод дає можливість пізнати цілісність системи, її єдність, зв'язки між її елементами та їх взаємозалежність і координацію діяльності кожного.

Конституція України у ст. 59 передбачає, що кожен має право на правничу допомогу¹. В окремих випадках, передбачених законами, така правнича допомога надається безоплатно. Кожна особа є вільною у виборі захисника своїх прав і свобод. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правничої допомоги при вирішенні справ у судах та в інших державних органах в Україні діє адвокатура. Тобто держава надає можливість членам суспільства користуватися правом правничої допомоги за участю представників адвокатури.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає правові засади організації й діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні.

Завдання адвокатури із захисту прав, свобод і законних інтересів особи, щодо якої здійснюється досудове провадження чи судочинство, та надання іншої допомоги правничого характеру і завдання держави, для якої права й свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності, а утвердження й забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком, як бачимо, збігаються. Держава та адвокатура мають взаємодіяти в діяльності із захисту прав і свобод людини.

¹ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 19.08.2023).

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб, а держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності¹.

Як вважає С. Антонюк, у зв'язку з проведенням системних реформ в Україні (практично в усіх ключових напрямках життя держави), враховуючи реформування української судової системи, інститут правничої допомоги сьогодні зазнає певних суттєвих змін, зокрема на конституційному рівні [2].

З огляду на це історико-правовий огляд взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав та свобод людини набуває особливої актуальності.

У сучасному правознавстві, яке розвивається в період глибинних реформ, докорінних перетворень українського суспільства, комплексні, методологічні дослідження спрямовані на виявлення шляхів удосконалення правоохоронної та правозахисної діяльності. Історико-правовий огляд взаємодії держави й адвокатури не можна здійснити без історико-правового методу дослідження.

Як зауважують М. Кельман та І. Коваль, у сучасній вітчизняній юридичній науці вирішення методологічних проблем – об'єктивна вимога часу, оскільки поступ у розумінні дуже складного явища права можливий завдяки гіпотезам, концепціям, теоріям, школам, неабияка частина яких представники, так би мовити, неюридичних наук. І зважаючи на «демонополізацію» вітчизняної методології досліджень права та проникнення у правознавство висновків інших наук, наслідком якого стала «плюралізація» правових компетенцій, є підстава констатувати, що саме завдяки неюридичним наукам можливий стрімкий розвиток вітчизняного правознавства [3].

Аналізуючи адвокатську діяльність у різні періоди, можна побачити, як у діяльність адвокатури проникає логіка, філософія, етика й естетика, психологія, соціологія, педагогіка, інформатика, економіка, корпоративне управління, публічне адміністрування та інші галузі науки, що зумовлює широку методологію дослідження проблем взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав і свобод людини.

Кожний об'єкт дослідження потребує своїх методів. Неможливо створити загальний, універсальний метод пізнання. Кожний об'єкт дослідження характеризується своїми особливостями, специфічними

¹ Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 19.08.2023).

якостями, а отже, дослідження такого об'єкта потребує своєрідних методів і методологічних досліджень.

Багатоманітність адвокатської діяльності, широкий спектр взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання, об'єднаннями громадян і окремими громадянами зумовляють розмаїття методів дослідження різних сторін адвокатської діяльності: «Загальною методологією всіх галузей наукового пізнання виступає філософія, з її специфічною функцією метода пізнання. Сама по собі філософія не містить ні готового рішення наукових проблем, ні готових способів їх добування, але вона вказує на шляхи пошуку, визначає загальну стратегію дослідження, допомагає виявити значення і місце всіх засобів наукового пізнання. Закони діалектики, філософські принципи, положення гносеології виступають в якості логіко-методологічних принципів переходу до нового знання» [4, с. 4].

Методологія дослідження будь-якого предмета, зокрема історико-правового огляду взаємодії держави та адвокатури, ґрунтуються на таких загальнонаукових принципах, як-от: історичний, термінологічний, функціональний, системний, пізнавальний (когнітивний), синергетичний тощо. Загальнонаукові принципи зумовляють вибір методів дослідження.

До нашого часу дійшли перші писемні джерела права Київської Русі та договори Київської Русі з Візантією 907, 911, 944, 947 років. У цих правових документах вже передбачено заходи захисту інтересів договірних сторін і заходи покарання за порушення встановлених норм. Для того, щоб зрозуміти сутність відносин фізичних осіб з державною владою, ступінь захисту й міри покарання, необхідно звернутись до того історичного періоду. Історичний підхід дає змогу дослідити виникнення, формування та розвиток процесів і подій у Київській Русі у хронологічній послідовності, виявити характер суспільних відносин у сфері правоохорони й правозахисту тогочасної державності на теперішніх українських землях. Для пізнання взаємодії і взаємовідносин стародавньої Київської держави в особі її органів (князів, намісників, дружинників та осіб, наділених владою) з особами, які здійснюють захист інтересів інших членів суспільства, доцільним буде використати історико-порівняльний метод, за допомогою якого можна залучити сукупність пізнавальних засобів і процедур, які дозволять виявити схожість і відмінність права Київської Русі й Візантії, Київської Русі й Великої Яси Чингісхана, законів Київської Русі та норм пізніших Новгородського й Псковського Судебників чи статусу адвокатури Литовсько-Польської доби.

Оскільки правові документи Київської Русі дійшли до нас або не в повному обсязі, або в перекладі, важливим буде метод аналізу

документальної інформації. Документальною інформацією буде будь-яка інформація, зафіксована в письмовому чи друкованому вигляді або подана в цифровому чи в малюнковому (схематичному) зображенні. Історико-правовий метод дозволить вивчити розвиток подій, фактів, документів Київської Русі, зокрема її суспільно-правове життя, у хронологічній послідовності з відповідним правовим регулюванням. Досліджуючи в історико-правовому вимірі взаємодію держави й адвокатури, доцільно використовувати й компаративний метод, коли шляхом порівняння, зіставлення можна виявити загальне у взаємодії держави й адвокатури та окреме, коли в держави й адвокатури є свої особливі інтереси та позиції, виявити причини цих подібностей і розходжень, тенденції та перспективи розвитку взаємодії. Дослідження подій і окремих фактів з історії взаємодії держави й адвокатури зумовлює застосування біографічного методу, що передбачає дослідження діяльності окремих політичних і громадських діячів, учених, які були адвокатами, свідчень очевидців, соціальних умов життя людини, культури, світогляду.

Досліджуючи систему правничого захисту та зародження адвокатури на українських землях, ми звертаємось до діяльності Ярослава Мудрого, Данила Галицького, Казимира IV (автора Литовського судбника 1468 року), гетьманів Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, Павла Скоропадського, авторів судових статутів Російської імперії 1864 року, які розробили основу організації адвокатури.

Застосовуючи методи дослідження взаємодії держави й адвокатури в історико-правовому вимірі, не можна обійти історико-термінологічний метод, який передбачає вивчення змісту та сутності термінів і передбачуваних ними понять. Адвокат не завжди називався адвокатом. Професія правозахисника мала різні назви в процесі розвитку правозаступництва. Сама назва Київської Русі як давньоруської держави з'явилась наприкінці XVIII століття, договір у Київській Русі називався «рядом», а назва Литовських статутів виникла вже після їх видання. Термінологічний метод дозволяє сформулювати ознаки, які позначають обсяг і зміст досліджуваних предметів, дає можливість описати, уточнити понятійний апарат конкретних подій, встановити взаємозв'язок понять, забезпечити їх доцільне й наукове використання.

В усі часи інститут правозахисту, який нині сприймається як адвокатура, не діяв ізольовано. Він був складовою суспільної системи, діяв за законами і в порядку, встановленими державою, функціонував у системі судочинства чи в іншій сфері, був пов'язаний із застосуванням системи правових норм. Адвокатура завжди діяла системно як у внутрішніх, так і в зовнішніх зв'язках. Застосування системного методу дослідження взаємодії держави й адвокатури

надасть можливість охарактеризувати всю сукупність елементів системи, в якій складаються відносини держави й адвокатури.

У системі взаємодії держави й адвокатури задіяні різні соціальні організації, зокрема суд, прокуратура, поліція, органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, об'єднання громадян і окремі громадяни. Кожна група взаємовідносин держави й адвокатури є своєрідною системою (підсистемою) конкретних прав і обов'язків, функцій, діяльності, структури. Вже згадуваний системний метод забезпечить комплексне дослідження взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав і свобод людини і тих елементів (підсистем), які тією чи іншою мірою стосуються захисту прав і свобод людини.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає, що адвокатурою є всі адвокати України, які мають право провадити адвокатську діяльність. Вивчаючи історико-правовий характер взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав людини, необхідно орієнтуватись на метод цілісного пізнання, що дозволяє розглянути адвокатуру як партнера держави, як цілісний, єдиний організм, де адвокати як його складові органічно інтегровані в єдине ціле зі своєю структурою, функціями, взаємозв'язками із зовнішнім середовищем, ієрархічністю, цілеспрямованістю, самоорганізацією і самоврядуванням. Тут доцільним буде й використання структурно-функціонального методу.

Ієрархічно-правовий метод дозволяє досліджувати взаємодію держави й адвокатури з огляду на функції, компетенцію та повноваження суб'єктів такої взаємодії в різні часи історичного розвитку держави й суспільства. Система адвокатури має свою ієрархію та самоврядування, до яких належать: З'їзд адвокатів, Рада адвокатів України, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, Вища ревізійна комісія адвокатури, конференція адвокатів регіону, Рада адвокатів регіону, кваліфікаційно-дисциплінарна комісія, Ревізійна комісія регіону. Органи адвокатського самоврядування поєднує Національна асоціація адвокатів України, яка діє через організаційні форми адвокатського самоврядування, передбачені відповідним законодавством. Всі ієрархічні (структурні) підрозділи діють у межах своїх повноважень і обов'язків. Досліджуючи процеси самоорганізації та самоврядування адвокатури та її взаємодії з державою, доцільно використовувати також синергетичний метод, який дозволить вивчити роль і місце кожного елемента адвокатури, їх діяльність, взаємозв'язки і взаємозалежність, ступінь матеріального, фінансового, інформаційного забезпечення, гарантій діяльності та інших умов функціонування.

Особливу роль у дослідженні взаємодії держави й адвокатури відіграє метод правового регулювання. Він полягає в застосуванні

системи юридичних засобів, організованих найбільш послідовним чином з метою досягнення цілей, що їх переслідує суспільство та держава в системі захисту прав і свобод людини. Метод правового регулювання взаємодії держави й адвокатури ґрунтується на нормах Конституції України, деталізується в Законі України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», у Кримінальному процесуальному кодексі України, в інших законах та нормативно-правових актах.

О. Бандурка виокремлює три способи правового регулювання суспільних відносин у теорії права, а саме: розпорядження (зобов'язання) – забезпечення прямого юридичного обов'язку здійснити визначені дії; заборона – прямий юридичний обов'язок здійснити визначені дії; дозвіл (уповноваження) – юридичний дозвіл здійснити визначені дії на власний розсуд. На вибір юридичних засобів впливає зміст, призначення тієї або іншої галузі права [5, с. 62].

У процесі взаємодії держави й адвокатури найбільш поширеними, на наш погляд, є два методи правового регулювання: а) імперативний (централізований, наказовий), побудований на засадах імперативності, – держава приймає рішення, розробляє умови, контролює їх виконання, взаємодія відбувається на відносинах субординації суб'єктів і об'єктів правових відносин. При імперативному методі широко застосовують способи заборони, розпорядження, примусу, юридичної відповідальності; б) диспозитивний (децентралізований, автономний) метод – ґрунтується на юридичній рівності, партнерстві суб'єктів правовідносин, вільності їх волевиявлення при здійсненні юридичних дій, дискусії і виробленні узгодженого рішення. Диспозитивний метод припускає надання суб'єкту права – партнеру, можливості використовувати дозвіл, уповноваження чи компроміс.

Залежно від цілей і мети реалізації взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав та свобод людини можливе використання інших методів, зокрема анкетування, опитування, дослідження інформації та публічних повідомлень (інформаційний метод), метод критичного аналізу (аналітичний), спостереження, узагальнення та ін.

Правознавство в сучасній Україні переживає період надзвичайного підйому. Це зумовлено процесами побудови правової держави, розвитку громадянського суспільства, усвідомленням ролі особи у громадському житті, утвердження принципу верховенства права, що є особливо актуальним у період війни, що розв'язана росією проти України. Зростає кількість наукових досліджень у сфері юриспруденції, обсяг підготовки спеціалістів юридичного профілю, інтерес населення до правової сфери. Не випадково професія юриста, особливо адвоката, стала однією з найпрестижніших серед молоді. В Україні існують серйозні проблеми правового забезпечення економіки, екології, культури й освіти, охорони правопорядку, захисту

прав людини. Адвокати як юристи, як посадові особи працюють у різних як державних, так і громадських установах. Вони перебувають на передньому краї правових змін, адвокат не може не знати новітніх норм і положень, які з'являються в бурхливому потоці законодавчих та підзаконних актів. Ба більше, він має розумітись на взаємовідносинах адвокатури і державних органів, які складаються між ними в системі захисту прав та свобод людини. Методи дослідження взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав та свобод людини мають не лише теоретичний, а й практичний характер, оскільки служать удосконаленню діяльності як адвокатів, так і працівників правоохоронної та правозахисної сфери держави й суспільства.

Україна обрала євроінтеграційний шлях свого майбутнього розвитку, вона набула статусу кандидата в члени Європейського Союзу. Процес приєднання до Європейського Союзу і НАТО потребує часу, за який Україна має здійснити певні реформи, зокрема у сфері правового забезпечення. У зв'язку з чим постала необхідність приведення українського законодавства, українських стандартів суспільного життя й державного управління до європейського законодавства та європейських стандартів. Законодавці, політичні й державні діячі, вчені вивчають європейське правове регулювання, європейський досвід і можливості їх використання в Україні, досліджується, порівнюється і аналізується процес реформування української правової системи та виконання вимог рекомендацій Єврокомісії щодо вступу України в ЄС.

У Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» в основному враховані європейські стандарти адвокатської діяльності, але стан дотримання законності в Україні, кримінальна і криміногенна ситуація в суспільстві, порушення державних гарантій адвокатської діяльності, умови воєнного стану зумовлюють необхідність посилення ефективності адвокатської діяльності.

В Україні проводяться порівняльно-правові дослідження в різних галузях юридичної науки, наприклад у сфері кримінального, цивільного, адміністративного права, охорони правопорядку й боротьби зі злочинністю, у системі захисту прав і свобод людини та громадянина, зокрема надання правничої допомоги і представництва інтересів фізичних і юридичних осіб, які здійснює адвокатура.

У таких порівняльно-правових дослідженнях вивчається законодавство й юридична практика країн – членів Європейського Союзу, США і Великобританії, інших демократичних, розвинених країн світу, порівнюються різні правові системи та правове регулювання не лише сьогодення, а й минулого часу. Історико-порівняльний метод, який є невід'ємним елементом порівняльно-правового дослідження взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав та

свобод людини, дозволяє зазирнути з минулого в сучасне адвокатури, її історичне місце в суспільстві і державі, проаналізувати еволюцію законодавства, що регламентує взаємодію держави й адвокатури, вивчити стан наукової розвідки проблеми такої взаємодії, порівняти європейське законодавство про адвокатську діяльність з національним.

Д. Шигаль зауважує, що основною проблемою історико-правового порівняльного методу є отримання нового знання за допомогою проведення порівнянь історико-правових джерел [6].

Методологія порівняльно-правових досліджень, використана при дослідженні взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав та свобод людини в історико-правовому вимірі, являє собою систему методологічних інструментів компаративного та некомпаративного характеру, а також конкретні методики й техніки, які використовуються для досягнення мети порівняльно-правових досліджень – отримання достовірних знань для їх подальшого практичного застосування [7, с. 272]. Весь порівняльно-правовий аналіз в історико-правовому методі проводиться на основі зіставлення нормативних актів, явищ, подій, документів, що дозволило здійснити історико-правовий огляд виникнення, становлення й розвитку адвокатури, впровадження європейських стандартів у практику адвокатської діяльності в Україні, змісту й призначення правил адвокатської етики у відносинах з державними органами влади, органами місцевого самоврядування, їхніми службовими та посадовими особами, іншими суб'єктами владних повноважень.

Методологія дослідження держави й адвокатури в системі захисту прав та свобод людини не має обмежень, вона може використовувати найрізноманітніші методи й підходи: від загальнонаукових і методів філософського пізнання до методу особистого спостереження, який дослідник застосовує індивідуально. Крім згаданих і коротко охарактеризованих наукових методів у дослідженні проблеми взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав та свобод людини, корисними можуть бути такі методи: інформаційно-пізнавальний, аналітично-оціночний, інтерпретаційний, евристичний, прогностичний, регулятивно-правовий та ін.

Інформаційно-пізнавальний метод дасть можливість отримати уявлення про суб'єктивні права та юридичні обов'язки органів державної влади й адвокатури у взаємовідносинах, пізнати інші правові явища та процеси, що виникають під час взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав та свобод людини. За допомогою аналітично-оціночного методу виникає можливість оцінки правової дійсності й правового забезпечення юридичної практики як органів держави, так і адвокатури, яка формується в процесі їх правозахисної діяльності.

Інтерпретаційний (від лат. *interpretatio* – роз'яснюю, перекладаю, роз'яснення, тлумачення, розкриття змісту, творче, своєрідне виконання) [8, с. 195] метод дає можливість з'ясувати й роз'яснити дійсний зміст норм права, принципів права, їх значення для юридичної практики в адвокатській діяльності. Інтерпретаційний метод дозволяє сформулювати проблемні питання адвокатської діяльності, шляхи їх вирішення, поглиблення правових знань про різносторонню діяльність адвокатури, пошук і знаходження нових закономірностей адвокатської діяльності та розвитку правового регулювання функціонування адвокатури в системі захисту прав і свобод людини.

Евристичний метод (від грецьк. *επινοω (heuristiko)* – знаходжу) спрямований на пошук нового, він використовується у творчій діяльності, являє собою сукупність прийомів навчання, набуття досвіду, примноження знань і уявлень.

Прогностичний метод забезпечує розуміння, уявлення про наслідки правової діяльності суб'єктів права, за допомогою цього методу адвокат може спрогнозувати як позитивні, так і негативні наслідки його взаємодії із суб'єктами владних повноважень, одночасно визначаючи необхідні дії, що випливають із цих наслідків.

Регулятивно-правовий метод дослідження зумовлює настанови на певні дії, на необхідну поведінку відповідно до норм закону і правил адвокатської поведінки та етичних правил для службових і посадових осіб у процесі партнерських відносин.

Вивчаючи взаємодію держави й адвокатури в системі захисту прав і свобод людини, досліднику необхідно виходити з того, що метод (від грецьк. *metodos* – шлях до чого-небудь) дослідження – це спосіб його власної соціальної діяльності в пізнавальній, аналітичній, оціночній, інформаційній формах.

Методи пізнання тих чи інших суспільних і правових явищ хоча й є загальними та відомими, проте вони завжди індивідуальні, особливі й неповторні, оскільки їх використовує конкретний дослідник. Методи та прийоми, використані в одному дослідженні, можуть бути зовсім не придатними для іншого, а методи, використані одним дослідником, можуть виявитися неефективними для іншого вченого, оскільки їх вибір і використання залежить від професійної, наукової підготовленості автора дослідження, його кругозору, правової свідомості і правового мислення.

Висновки

Ми вважаємо, що кожна методологія пізнання є індивідуальною та конкретною, оскільки неможна створити загальної методології наукового дослідження і загального комплексного методу пізнання. Саме тому кожна тема дослідження вимагає пошуку нової методології для

вирішення конкретної проблеми, зокрема взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав і свобод людини в Україні.

Здійснюючи історико-правовий огляд взаємодії держави й адвокатури в системі захисту прав і свобод людини, ми використали власний досвід адвокатської діяльності, досвід юриста, який має постійно вступати у правовідносини із суб'єктами владних повноважень, надаючи правничу допомогу, виконуючи представницькі функції та беручи участь у кримінальному, цивільному, адміністративному, господарському процесах та в інших правничих акціях, зумовлених адвокатською діяльністю.

Список бібліографічних посилань: 1. Подоляка А. М. Захист прав і свобод громадян засобами адвокату. *Форум права*. 2009. № 1. С. 431–437. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2009_1_62.pdf (дата звернення: 19.08.2023). 2. Антонюк С. Міжнародно-правові стандарти професійної діяльності адвоката у цивільному судочинстві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 347–353. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.6.65>. 3. Кельман М., Коваль І. Методологія дослідження як наукове пізнання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*. 2016. № 855. С. 199–204. 4. Тюрина В. А., Влащенко И. В. Основы методологии и методики научного исследования : учеб. пособие. Киев : Международное финансовое агентство, 1992. 5. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Вид-во НУВС, 2004. 480 с. 6. Шигаль Д. А. Теорія історико-правового порівняльного методу. *Проблеми законності*. 2013. Вип. 124. С. 31–40. 7. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. Т. 3: Загальна теорія права. 951 с. 8. Данилюк І. Г. Сучасний словник іншомовних слів для середньої і вищої школи. Донецьк : БАО, 2008. 576 с.

Надійшла до редколегії 22.08.2023

Прийнята до опублікування 19.09.2023

Bandurka S. S. Historical and legal overview of the State and Advocacy interaction within the system of human rights and freedoms protection

The article examines the interaction between the State and the Advocacy as a human rights protection organisation from the historical and legal perspective. At all times of its formation and development, the Advocacy has operated within a certain system of state and social relations and was called upon to promote the protection of human interests in accordance with the laws of the State in which it operated. The activities of the Advocacy have always been

multifaceted, and therefore the article describes various methods of studying the interaction between the State and the Advocacy from the historical and legal perspective. The necessity of studying the interaction between the State and the Advocacy to refer to the legal documents of the past which regulated the activities of the Advocacy and its relationship with the State is emphasised.

It is demonstrated that at all times the institution of human rights protection, which is now perceived as the Advocacy, has not acted in isolation, but has been a component of the society system, acting in accordance with the laws and in accordance with the procedure established by the State. The Advocacy functions in the unified legal system of the state together with the state authorities, central executive bodies and their local bodies and institutions, local self-government bodies, and civil society institutions. Therefore, when analysing the interaction between the state and the Advocacy, characterising the activities of the Advocacy in the protection of human rights and freedoms, it is necessary to consider the activities of the subjects of power in the protection of human rights and freedoms. Interaction between the State and the Advocacy is a social interaction.

It is emphasized that in the process of social interaction, social, statutory, socio-legal actions of partners take place, and mutual adaptation of actions of each of them, which leads to the use of various research methods in the process of historical and legal review of interaction between the State and the Advocacy.

Key words: interaction, State, Advocacy, historical and legal dimension, human rights and freedoms.

